

ZAKLJUČCI I PREPORUKE STRUČNOG PANELOVA

“PRISTUP I DOSTUPNOST KULTURI – Kako omogućiti dostupnost audiovizualnih sadržaja djeci i odraslima sa senzornim oštećenjima?”

UVOD

Sudjelovanje i pristup djece i mladih kulturnim i umjetničkim aktivnostima potiče razvoj kreativnog razmišljanja, njihove osobnosti i identiteta. No, te aktivnosti nisu dostupne djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom zbog niza prepreka.

Sudjelovanje osoba s invaliditetom u kulturnim aktivnostima još uvijek je na niskoj razini u Hrvatskoj jer se ne poštuje načelo razumne prilagodbe materijala. Iako je dio kina i kazališta u Gradu Zagrebu i ostatku Hrvatske dostupan osobama s teškoćama kretanja, filmovi i kazališne predstave koji se tamo prikazuju i izvode skoro su u potpunosti nedostupni osobama s oštećenjima vida i sluha, zbog činjenice da za njih nisu prilagođeni.

S iznimkom Hrvatske radiotelevizije koja za veliki dio informativnog sadržaja osigurava dostupnost za osobe s oštećenjem sluha putem tumačenja na znakovnom jeziku, osiguranog titla za dio dramskog sadržaja te audio-deskripcije za slijepce i slabovidne za nekoliko domaćih filmova i TV serija, u Hrvatskoj i dalje na tom području je najaktivnije civilno društvo koje provodi samo sporadične akcije i programe prilagodbe audiovizualnog sadržaja za osobe sa senzornim oštećenjima (primjeri dobrih praksi su: Festival prava djece i ostali projekti udruge Alternator, projekti organizacija kao što su Filmaktiv iz Rijeke, Hrvatski filmski savez, udruge Zamisli i nekolicine drugih).

Na stručnom panelu održanom 24. listopada 2019. u Zagrebu, sudjelovali su sljedeći stručnjaci, donositelji odluka i predstavnici civilnog društva:

Krešimir Partl, državni tajnik Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Chris Marcich, ravnatelj Hrvatskog audiovizualnog centra, Helenca Pirnat Dragičević, pravobraniteljica za djecu; Mira Pekeč Knežević, zamjenica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom; Branimir Šutalo, predsjednik Udruge slijepih Grada Zagreba; Mirjana Juriša, izvršna direktorica Saveza gluhih i nagluhih Grada Zagreba; Suzana Ivančić, rukovoditeljica odjela Prilagodbe programa osobama s osjetilnim teškoćama Hrvatske radiotelevizije; Mateja Vodeb, voditeljica Službe za dostupnost programa, RTV Slovenija; Antonio Pavlović, direktor Centra za audiodeskriptive djelatnosti i promicanje dostupnosti kulturnih sadržaja za osobe s invaliditetom; Dijana Vincek, Savez gluhih i nagluhih Grada Zagreba, Tatjana Aćimović, predsjednica Udruge Alternator i umjetnička direktorica Festivala prava djece; Katarina Ivče Farnell, direktorica programa Festivala prava djece, Jana Šivak, producentica Festivala prava djece, predstavnici udruge Filmaktiv, Hrvatskog filmskog saveza, udruge Zamisli, udruge roditelja OKO, Andrea Fajdetić, defektologinja i stručna suradnica na projektu „Senzibilizacijom do integracije“ te učitelji i nastavnici osnovnih škola Petar Zrinski iz Zagreba, Pećine iz Rijeke, Sveti Petar Orehovec i Dobriše Cesarića iz Osijeka, sudionici u projektu; članovi i članice udruge partnera u organizaciji Panela, predstavništva Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, Predstavništva Europske komisije u RH te brojni članovi Udruge slijepih Grada Zagreba i Saveza gluhih i nagluhih Grada Zagreba.

Nakon završetka panela, organizator događaja, udruga Alternator je zapisala zaključke i preporuke te ih podijelila sa sudionicima i širom javnošću.

PREPORUKE STRUČNOG PANELA

- 1. Osim usklađivanja hrvatskih zakona s *Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom*, kao i s *Konvencijom o pravima djeteta*, neophodno je voditi računa o njihovoj provedbi. Neophodno je razvijati „kulturu pristupačnosti“, jačati svijest nacionalne i lokalnih javnih uprava u području kulture, ustanova u kulturi, organizacija i djelatnika koji provode programe, o pravu na dostupnost sadržaja osobama s invaliditetom te posebno djeci sa senzornim oštećenjima (s oštećenjem vida i oštećenjem sluha).**

Zaključci stručnog panela:

Hrvatska je u području prilagodbe kulturnih sadržaja za djecu s teškoćama u razvoju na početku samoga procesa, takvih sadržaja je izuzetno malo. Osim o preprekama s kojima se susreću djeca s teškoćama u razvoju i ograničenjima koja ona uvjetuju, neophodna je edukacija ustanova i djelatnika u kulturi, ali i najšire javnosti, o potrebama i potencijalima te o pravima djece s teškoćama u razvoju.

- 2. Neophodno je uskladiti hrvatske zakone i pod-zakonske akte s uredbama i direktivama Europske unije koji propisuju poštivanje jednakih prava, provedbu i nadzor nad provedbom članaka koji se odnose na jednak pristup kulturnim sadržajima osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju. U procesu provedbe neophodno je predvidjeti: resurse koji će osigurati prilagodbu (u okviru državnog, županijskih i gradskih proračuna), te mehanizme provedbe i osiguranja kvalitete.**

Zaključci Stručnog panela:

Sudionici stručnog panela jednoglasno su podržali zahtjeve predstavnika civilnog društva da dostupnost treba postati standard, a ne predmet javnih rasprava. Posebno je istaknuta potreba jasne definicije odgovornosti svih medija (posebice elektroničkih medija s nacionalnom i lokalnom koncesijom) u nastojanju da se što veći postotak sadržaja prilagodi osobama sa senzornim oštećenjima. Trenutno ne postoji institucija nadzora te pogotovo sankcije u slučaju nepoštivanja rada na prilagodbi audiovizualnog sadržaja za osobe sa senzornim oštećenjima.

- 3. Neophodno je uskladiti Zakon o elektroničkim medijima (koji je trenutačno u procesu izrade) s Direktivom o uslugama audiovizualnih medija, usvojenom 2. listopada 2018. godine, koja uključuje obvezne odredbe o pristupačnosti osobama s invaliditetom.**

Zaključci Stručnog panela:

Članak 7 Direktive određuje da će TV postaje, bilo javne ili komercijalne, kao i platforme s programima na zahtjev, trebati svoje usluge „kontinuirano i postupno učiniti pristupačnijima osobama s invaliditetom“. Na panelu je posebno istaknuto da Direktiva, također, osigurava korisnicima mogućnost podnošenja žalbe o pristupačnosti medija koje se šalju posrednicima u svakoj zemlji, te da se mehanizmi praćenja provedbe i sankcija u slučaju neprovedbe (od strane elektroničkih medija) predvide pod-zakonskim aktima.

- 4. Nacionalna i lokalne razine javne uprave u području kulture, obrazovanja i socijalne politike moraju surađivati bolje i kvalitetnije. Neophodna je koordinacija nacionalne i lokalnih strategija te jasna podjela odgovornosti u provedbi kulture pristupačnosti i osiguranju dostupnosti kulturnih sadržaja.**

Zaključci Stručnog panela:

Sudionici panela, predstavnici osoba s invaliditetom, istaknuli su da je nedostupnost kulturnih sadržaja evidentna te da je niska prisutnost osoba s invaliditetom u oblikovanju sadržaja. Jednako tako, napomenuli su da je iznimno malo

osoba s invaliditetom, kao i u drugim ustanovama, zaposleno u kulturnim ustanovama, koje bi trebale sukladno prirodi svojih programskih aktivnosti prednjačiti u ovome području. Kako bi se izbjeglo „prebacivanje loptice“ odgovornosti s gradske i županijske razine na državnu, i obratno, potrebno je definirati i podijeliti odgovornosti, i sukladno tome provoditi suradnju.

5. Neophodna je bolja suradnja organizacija civilnog društva koje imaju u fokusu unapređenje života osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju.

Zaključci Stručnog panela:

Sudionici panel rasprava istaknuli su pozitivan primjer okupljanja i povezivanja nevladinih udruga, udruga koje skrbe o edukaciji društva u cjelini, organizaciji i provedbi prilagođenih sadržaja kao i udruga koje okupljaju osobe s invaliditetom i roditelje djece s teškoćama u razvoju i sl. Istaknut je moto UN-ove *Konvencije o pravima osoba s invaliditetom* „Ništa o nama bez nas“.

6. Neophodna je sinergija civilnog društva s državom, ne samo na razini podrške države oblikovanju i provedbi programskih aktivnosti putem javnih poziva i natječaja, nego i u područjima u kojima je podrška države iznimno niska ili je nema: jačanje infrastrukture ustanova, osiguranje opreme za ustanove u kulturi, edukacije djelatnika i suradnika.

Zaključci Stručnog panela:

U više navrata tijekom panela istaknuto je da je, nažalost, velika većina kulturnih ustanova neprilagođena osobama s teškoćama kretanja, te posebno nedostatak prilagodbe programa kao što su predstave i filmovi za osobe sa senzornim oštećenjima. Budući da se prostori moraju građevinski prilagoditi, nabaviti oprema za provedbu audio-deskripcija za slijepce i slabovidne, te nadalje provoditi prilagođeni programi, neophodna su ulaganja u ustanove i povećanje financiranja putem javnih poziva na nacionalnoj i lokalnim razinama koji će osigurati sredstva civilnom društvu kako bi mogli osigurati ovu vrstu podrške.

7. Neophodno je sustavno raditi na strategijama koje će dovesti do promjene ponašanja osoba s invaliditetom u smjeru upoznavanja s dostupnim programima, edukacije i provedbe participacije.

Zaključci Stručnog panela:

Važno je u proces prilagodbi kulturnih sadržaja za djecu s teškoćama u razvoju uključiti djecu, jer upravo ona mogu dati smjerokaz, uputiti na koji način njima omogućiti pristup pravima (na igru, slobodno vrijeme, na različite aktivnosti koje su za ovu djecu nedostatne u našoj državi). Zaključeno je, također, da su potrebna relevantna istraživanja o razlozima zašto osobe s invaliditetom ne sudjeluju u dostupnim kulturnim i zabavnim sadržajima osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju na temelju kojih bi se mogle razviti učinkovite strategije koje mogu promijeniti takve navike. Nužno je prepoznavanje i izdvajanje dionika, potom provedba poticaja u obliku smanjenja cijene karte, uključivanje u komunikaciji kulturnih djelatnika osoba s invaliditetom, potom oblikovanje i provedba intervencije putem alata kao što su kampanje, participacija i sl.